
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332:240.47

В. М. Бондаренко, к.е.н., доцент

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НА ОСНОВІ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Анотація. У статті визначено роль і значення конкурентних переваг у розвитку економічних регіональних систем. Використання конкурентних переваг регіону дозволяє їм не лише зміцнювати свій власний конкурентний статус, а й сприятиме підвищенню конкурентоспроможності країни в цілому. Дано визначення конкурентоспроможності як однієї з основних економічних категорій у ринкових відносинах, яка формується на рівнях товару, підприємства, галузі, регіону, країни і в загальному вигляді виражає здатність витримувати суперництво з іншими аналогами.

Показано динаміку обсягу реалізованої промислової продукції та сільського господарства по Подільському регіону, а також динаміку залучення інвестицій у виробничу сферу. Розкрито конкурентні переваги, які зумовлені високим рівнем інформованості та базуються на наявності великого банку даних про продавців, покупців, рекламну діяльність, інформації про інфраструктуру ринку, та конкурентні переваги, що ґрунтуються на географічних факторах, пов'язані з можливістю економічного подолання географічних меж ринків, а також вигідним географічним розташуванням Подільського регіону.

Ключові слова: конкурентні переваги, конкурентоспроможність, регіон, ринкові перетворення, ринковий простір, фактори, конкурентна боротьба, регіональні системи, товар, потенціал регіону.

В. М. Бондаренко, к.э.н., доцент

ФОРМИРОВАНИЕ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ НА ОСНОВЕ ОПТИМИЗАЦИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА

Аннотация. В статье определена роль и значение конкурентных преимуществ в развитии экономических региональных систем. Использование конкурентных преимуществ региона позволяет не только укреплять свой собственный конкурентный статус, но и будет способствовать повышению конкурентоспособности страны в целом. Дано определение конкурентоспособности как одной из основных экономических категорий в рыночных отношениях, которая формируется на уровнях товара, предприятия, отрасли, региона, страны и в общем виде выражает способность выдерживать соперничество с другими аналогами.

Показана динамика объема реализованной промышленной продукции и сельского хозяйства по Подольскому региону, а также динамику привлечения инвестиций в производственную сферу. Раскрыты конкурентные преимущества, которые обусловлены хорошей информированностью и базируются на наличии большого банка данных о продавцах, покупателях, рекламной деятельности, информации об инфраструктуре рынка, а также конкурентные преимущества, основанные на географических факторах, связанные с возможностью экономического преодоления географических границ рынков и выгодным географическим расположением Подольского региона.

Ключевые слова: конкурентные преимущества, конкурентоспособность, регион, рыночные преобразования, рыночное пространство, факторы, конкурентная борьба, региональные системы, товар, потенциал региона.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

V. M. Bondarenko, candidate of economic sciences, associate professor

**THE FORMATION OF THE ADVANTAGES ON THE BASIS OF OPTIMIZATION
THE RESOURCE POTENTIAL**

Abstract. *The article defines the role and importance of competitive advantage in the development of regional economic systems. The use of the competitive advantages of the region allows them to strengthen their own competitive status, and it will improve the competitiveness of the country. The definition of competitiveness as a major economics categories of market relations, which is formed on a commodity, companies, industries, regions, countries, and in general is the ability to withstand competition with other counterparts.*

Displaying dynamics of volume of industrial production and agriculture in Podolsk region as well as the dynamics of investment in the manufacturing sector. Revealed the competitive advantage, due to the well-informed and based on the presence of a large database of sellers, buyers, advertising, information infrastructure market. A competitive advantage is based on the geographic factors associated with the ability to overcome geographical boundaries of economic markets and advantageous geographical location of Podolsk region.

Keywords: *competitive advantage, competitive, region, market reforms, market space factors, competition, regional systems, product, potential of the region.*

Актуальність теми дослідження. У роки ринкових перетворень регіони України отримали економічну самостійність. Це підвищило їх прагнення до самоствердження, до вибору економічної структури, здатної забезпечити його надійне становище в ринковому просторі країни. Одночасно з цим загострилася конкурентна боротьба між підприємствами, галузями, регіонами за участь у державних програмах і проектах, пов'язаних із розміщенням та територіальною організацією господарства, з вирішенням соціальних проблем, а також за доступ до бюджетного фінансування. Переваги при цьому отримує лише той регіон, у якого сильніші конкурентні позиції, тобто його конкурентоспроможність вища.

У традиційній економічній парадигмі регіон розглядається як територія для розміщення продуктивних сил, політика розвитку якої визначається центром, виходячи з рівноважного підходу, і має соціально-орієнтовану спрямованість на вирівнювання регіонів. Конкуренція зводиться до боротьби за перерозподіл ресурсів на користь регіону, що в кінцевому результаті не дає загального приросту економічного ефекту. У традиційній економічній парадигмі немає місця завданню підвищення конкурентоспроможності регіонів, вся увага спрямована на конкуренцію товарів, підприємств, галузей. При цьому підприємства частіше самостійно намагаються протистояти жорсткій конкуренції на ринку і використовувати свої конкурентні переваги.

Постановка проблеми. У новій парадигмі закладена ідея конкуренції та пошуку внутрішніх сил розвитку. Регіон повинен не тільки виробляти блага, але й формувати потрібне середовище, залучати ресурси та забезпечувати їх ефективне використання, створювати необхідні умови для підвищення конкурентоспроможності підприємств і фірм, щоб залучати та утримувати їх на даній території. У цих умовах допомога державної влади набуває адресний характер, регіон стає стратегічним гравцем, взаємодіє з іншими регіонами з широкого кола напрямків, перетворюється на економічного агента національної та світової економіки. Він змушений розробляти активні стратегії, створювати і розвивати конкурентні переваги, захищати свою частку ринку. При цьому регіональні влади повинні відповідати за створення сприятливих умов для життя і бізнесу.

В економічній літературі поняття конкурентоспроможності регіону як місця розміщення різних видів діяльності асоціюється з поняттям його привабливості. Причому регіон повинен бути привабливим не тільки для підприємств, але й для населення, що є одним з найважливіших ресурсів, що забезпечують розвиток території.

Високі конкурентні позиції регіону створюють сприятливі умови для розвитку бізнесу, високі стандарти проживання населення, а низькі змушують населення виїжджати в більш привабливі для життя місця. Відсутність сприятливих умов для бізнесу не мотивує до створення підпри-

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ємств галузей кінцевої продукції, сфери послуг і високотехнологічних виробництв, що закріплює сировинну орієнтацію регіону.

У формуванні ринкового простору беруть участь усі суб'єкти країни, інтереси яких тісно переплітаються, утворюючи конкурентне середовище, де перемагає регіон, що має найбільш надійні конкурентні позиції, що забезпечують сприятливі умови для ефективної підприємницької та комерційної діяльності всіх господарюючих суб'єктів. Під конкурентною позицією регіону розуміється сукупність конкурентних переваг, детермінованих факторами і умовами, що створюють регіону сприятливе становище на відповідному конкурентному полі (ринок товарів і послуг, капіталів, інвестицій). Тому сьогодні надійні конкурентні позиції регіонів та підвищення рівня їх конкурентоспроможності стають важливими умовами сталого розвитку регіональної економіки. При цьому підвищення конкурентоспроможності регіону розглядається не тільки як інструмент розвитку його економіки, але і як головний фактор підвищення рівня та якості життя його населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні дослідники дають різноманітні визначення конкурентоспроможності регіону. У більшості з них робиться наголос на сталий розвиток економіки регіону, ефективне використання конкурентних переваг, забезпечення високих доходів і прибутку і на цій основі підвищення життєвого рівня населення регіону. Так, Л. М. Чайникова вважає, що конкурентоспроможність регіону - це здатність забезпечити його населенню високий рівень і якість життя, які відповідають національним і світовим стандартам, на основі інноваційного підходу до використання наявних до формування і розвитку з випереджаючою конкурентів швидкістю нового ресурсного потенціалу, адекватного сучасній економіці, і його ефективної реалізації за допомогою сучасних ринкових механізмів для створення стійких довгострокових конкурентних переваг у всіх сферах діяльності [10, с. 78]. Головним проявом конкурентоспроможності будь-якого господарюючого суб'єкта є те, що він підсилює свої ринкові позиції: зберігає або нарощує обсяги продажів товарів і послуг; утримує та розширює свою ринкову частку. У регіоні це повинна забезпечити вся сукупність господарюючих суб'єктів. Саме це дає можливість отримати дохід і забезпечити високий рівень життя населення регіону. Деякі визначення, навпаки, акцентують увагу на ринкових аспектах конкурентоспроможності та визначають конкурентоспроможність регіону як здатність господарюючих суб'єктів, розташованих на його території, брати участь у змаганні з реальними і потенційними конкурентами за споживача на цільовому ринковому сегменті в конкретний період часу, завдяки певному поєднанню властивостей вироблених товарів, умов відтворення основних факторів виробництва та використання інших керованих чинників» [11, с. 66].

Конкурентоспроможність регіону, за А. З. Селезньовим, це зумовлене економічними, соціальними, політичними та іншими факторами положення регіону та його окремих товаровиробників на внутрішньому і зовнішньому ринках, виражене через показники, що характеризують такий стан і його динаміку [8, с. 224].

Конкурентоспроможність регіону як економічний процес є сукупністю складних і суперечливих дій, на які впливає велика кількість різних умов: факторні умови виробництва (забезпеченість регіону сировинними ресурсами, кваліфікованим персоналом, розвиненою матеріальною і ринковою інфраструктурою); загальні умови господарювання (розвиток галузей виробництва, економічна безпека, ступінь зношеності основних фондів та інші); фактори попиту на продукцію базових галузей регіону; соціальні; соціокультурні; організаційно-правові; політичні факторні умови тощо [2, с. 240].

На наш погляд, конкурентоспроможність регіону залежить від цілей і стратегії регіонального розвитку, спрямованих на досягнення переваг регіону не лише у виробництві конкретної продукції, а й у зростанні його привабливості для розвитку малого і великого бізнесу, і, як наслідок, зростання активності у всіх сферах життєдіяльності населення.

Враховуючи вимоги розвитку середовища і суб'єкта конкурентоспроможності, досвід розвинених країн, необхідність залучення ресурсів у регіон для розвитку та забезпечення їх ефективного використання, можна сказати, що конкурентоспроможність регіону - його здатність створювати більш сприятливі умови для життя населення і ведення господарської діяльності порівняно з іншими регіонами.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Конкурентоспроможність регіону описується такими характеристиками, як: конкурентні переваги регіону в різноманітних сферах і галузях економіки, соціальній сфері; умови існування регіону (клімат, географічне положення); наявність природних багатств; інтелектуальний рівень розвитку населення.

Конкурентні переваги регіону - це найбільш вигідні позиції регіону в порівнянні з іншими регіонами. Розвиток і створення нових конкурентних переваг забезпечує сталий соціально-економічний розвиток регіонів.

Відповідно до методології аналізу конкурентного середовища, запропонованої М. Портером, конкурентні переваги країни визначаються, виходячи з детермінант «національного ромба», що включають: параметри факторів, стратегію фірм, їх структуру і суперництво, параметри попиту, споріднені та підтримуючі галузі та вплив держави [7, с. 214].

Конкурентні переваги розглядаються як самостійний індикатор. Така точка зору простежується в наступному визначенні: «Конкурентні переваги регіону - це є інтегральний показник, що утворюється з переваг підприємств і організацій, які виробляють конкурентоспроможні товари та послуги» [7, с. 12].

На думку Г. А. Унтури, конкурентні переваги являють собою сукупність природних, соціально-економічних, науково-освітніх, технічних, інформаційних, культурних та інституційних умов, що склалися в регіоні, які відрізняють його від інших регіонів і визначають довгострокові перспективи виробництва товарів та послуг [9, с.12]. А Гусаков М. А. відзначає, що «наявні конкурентні переваги в ряді галузей, такі як наявність певних ресурсів, інноваційного та технологічного потенціалу, чисельності та якості трудових ресурсів, що не трансформувалися в конкурентоспроможність економіки» [4, с. 64].

Отже, конкурентні переваги регіону забезпечують ефективність економіки регіонального бізнесу на основі використання наявного та потенційного ресурсного потенціалу.

Між категоріями, що характеризують певні властивості регіону, - конкурентоспроможністю і конкурентними перевагами - є очевидний взаємозв'язок. З одного боку, в основі розвитку конкурентоспроможності регіону як здатності забезпечити високий рівень життя населення і реалізувати наявний ресурсний потенціал лежить створення і підтримка конкурентних переваг - факторів, що сприятливо впливають на вирішення зазначених завдань. З іншого боку, сама конкурентоспроможність регіону є важливою умовою реалізації його конкурентних переваг.

Від наявності конкурентних переваг регіону та їх ефективного поєднання залежить сталий розвиток регіону, який зумовлений наявністю і особливостями сукупного ресурсного потенціалу в складі природного, виробничого, трудового, фінансового, інфраструктурного, інвестиційного, інноваційного, соціального, ринкового та зовнішньоекономічного.

Конкурентні переваги регіону - це чинники або їх поєднанні групи, які позитивно впливають на їх конкурентоспроможність у процесі інтеграції до міжрегіональних та висококонкурентних зв'язків. Це - чинники забезпечення виробництва в регіоні, наявність платоспроможного ринку, необхідної виробничої інфраструктури, потужного науково-технічного потенціалу, стратегії розвитку. Факторів, які впливають на конкурентоспроможність регіону, є безліч, їх можна класифікувати як основні і розвинуті, загальні та специфічні, постійні та тимчасові й т.д. [6, с.298].

При цьому джерела конкурентних переваг можуть бути базовими і забезпечуючими. До базових відносяться природно-сировинні та трудові ресурси, їх кваліфікація, науковий і управлінський потенціал, виробнича база; до забезпечуючих - підприємницький клімат, якість управлінського потенціалу, вартість робочої сили, інфраструктура.

У працях вітчизняних учених Г. Л. Азоєва та А. П. Челенкова представлена класифікація конкурентних переваг регіону як динамічної та багатофункціональної системи, з урахуванням її взаємозв'язків і взаємозалежностей, за такими кваліфікаційними ознаками [1, с. 45]:

- за характером джерела: засновані на економічних чинниках; інституційних чинниках; чинниках структурного характеру, викликані адміністративними заходами, визначені рівнем розвитку інфраструктури; технічні (технологічні), визначені хорошою інформованістю;

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

– за видом залежності (ініціаторові): залежні від кон'юнктури ринку, залежні від державної політики в області регулювання конкуренції, залежні від діяльності конкурентів і безпосередньо підприємств;

- за терміном дії: довгострокові, середньострокові, короткострокові;
- за характером динаміки: стійкі, нестабільні;
- за рівнем ієрархії: на рівні товару, на рівні фірми, на рівні галузей, на рівні економіки;
- за відношенням до ціни: цінові, нецінові;
- за можливістю імітації: унікальні, імітовані;
- за сферою прояву: НДДКР, виробництво, реалізація, сервіс та експлуатація.

Іншу класифікацію конкурентних переваг регіону пропонує А. С. Головачов:

– абсолютні, пов'язані з наявністю унікальних ресурсів і виробничих можливостей, і відносні, зумовлені кращими в порівнянні з іншими регіонами можливостями або умовами виробництва і реалізації продукції чи надання послуг;

– виробничі та інноваційно-інвестиційні (за обсягом, структурою, інноваційною активністю, інвестиційною привабливістю та ефективністю використання всіх ресурсів);

– кількісні (частка ринку) і якісні характеристики функцій регіону, товарів або послуг його підприємств;

- фактичні (реалізовані) і потенційні (не використовуються у теперішній час) [3, с. 122].

Диніна К. виокремлює такі форми виявлення конкурентних переваг:

1. Конкурентні переваги, засновані на економічних факторах, визначаються кращим загальноекономічним станом регіону: зростаюча місткість ринку, невисока чутливість споживачів до зміни цін, слабка циклічність і сезонність попиту, відсутність товарів-замінників, ефект досвіду, завантаження устаткування, повнота використання ресурсів, упровадження нових концепцій товарів.

2. Конкурентні переваги, що ґрунтуються на нормативно-правових актах, існують у силу законів, постанов, особливих привілеїв та інших рішень органів влади й управління (пільги та інші привілеї, надані регіону), які не перешкоджають ввозу-вивозу регіональних товарів за межі адміністративно-територіальної зони (області, краю).

3. Конкурентні переваги структурного плану визначаються головним чином: високим рівнем інтеграції процесу виробництва й реалізації на території регіону, що дозволяє реалізувати переваги усередині корпоративних зв'язків у вигляді трансферних внутрішніх цін, доступу до сукупних інвестиційних, сировинних, виробничих, інноваційних та інформаційних ресурсів, загальної збутової мережі.

4. Технічні (технологічні) конкурентні переваги визначаються високим рівнем розвитку прикладної науки й техніки в регіоні, спеціальними технічними характеристиками машин та устаткування, технологічними особливостями сировини й матеріалів, використовуваних у виробництві товарів; технічними параметрами продукції.

5. Конкурентні переваги, що ґрунтуються на демографічних факторах, формуються в результаті демографічних змін у цільовому сегменті ринку, збільшення чисельності цільової групи населення, зміни його вікового складу, міграції населення, а також зміни освітнього й професійного рівня [5, с. 80].

Отже, під конкурентними перевагами регіону слід розуміти систему чинників, що позитивно впливають на конкурентоспроможність регіону в процесі її інтеграції до світогосподарських зв'язків, а саме: забезпеченість регіону чинниками виробництва, наявність ємного та платоспроможного попиту, наявність комплексу споріднених галузей, що забезпечують діяльність провідних галузей економіки, наявність передового менеджменту та стратегії підприємств регіону, розвиненість інфраструктури бізнесу, високий виробничий та науково-технічний потенціал регіону, наявність кваліфікованих кадрів тощо.

Постановка завдання. Для збереження переваги необхідно постійно проводити аналіз конкурентоспроможності регіону та моніторинг показників соціально-економічного стану регіону, аналізувати тенденції їх змін, визначати уразливі ділянки для конкурентів та розробляти заходи впливу для втримання лідируючих позицій.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Базуючись на наявному сукупному ресурсному потенціалі регіональних систем, в основу аналізу регіональної конкурентоспроможності регіону було покладено низку важливих основоположних оціночних величин, а саме: валовий регіональний продукт, обсяг реалізованої промислової та виробленої сільськогосподарської продукції, обсяг інвестицій в основний капітал, прямі іноземні інвестиції, обсяг реалізованої продукції, частка інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції, обсяг фондів потоків, частка прибуткових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Визначення конкурентоспроможності регіону проводилось за методом розрахунку середньозваженого значення індексу конкурентоспроможності та на основі цього – інтегрального його значення. Як результат, за даними 2008-2010 років регіони були розподілені на 3 групи: високої, середньої та низької конкурентоспроможності. Якщо у першу групу увійшло 9 високорозвинутих областей, то другу групу склали 7, а третю – 8 регіональних областей систем.

Найбільш конкурентоспроможними на території країни є промислово розвинуті регіони (Київська, Донецька, Харківська, Дніпропетровська) та ті, які володіють сприятливими умовами для виробництва продукції, яка відповідає вимогам як внутрішнього, так і зовнішнього ринків (Одеська, Львівська, Луганська, Запорізька, АР Крим). Середні значення конкурентоспроможності характерні для регіонів промислово-аграрної спеціалізації із значною інвестиційно-інноваційною діяльністю. Найнижчі рейтинги спостерігаються в регіонах агропромислової спеціалізації та з незначною інвестиційно-інноваційною активністю, куди включаються Тернопільська та Хмельницька області Поділля [6, с.302]. Ці дані співпадають і є майже тотожними розрахункам інших дослідників.

Результатом реалізації конкурентних переваг Подільського району на основі використання його ресурсного потенціалу є те, що з 27 регіонів України, включених у дослідження Всесвітнього Економічного Форуму в 2011 р., в загальнонаціональному рейтингу конкурентоспроможності регіонів Вінницька область посіла 14-е місце. Її сукупний індекс (3,86) не нижчий за середній показник по регіонах (3,87) і вищий, ніж у Хмельницькій області (3,77), яка перебуває на 20-му місці, та Тернопільській області (3,74), яка посіла 24-е місце в регіональному рейтингу конкурентоспроможності України.

Подільський економічний район межує з Молдовою, а також п'ятьма економічними районами України. Розміщений він між двома важливими паливно-сировинними базами країни: Передкарпаттям та Придніпров'ям. Подільський регіон перетинають важливі міжнародні транспортні магістралі: залізниці, шосейні дороги, трубопроводи. Він має зручне економіко-географічне положення, зокрема такі його характеристики, як централізованість, сусідство з відносно розвинутими Центральним і Карпатським економічними районами, вигідне транспортно-географічне положення. За розмірами території район посідає четверте місце серед економічних районів країни, що впливає на можливості його комплексного економічного і соціального розвитку. Протяжність території з півночі на південь - 240 км, із заходу на схід – 370 км. Економічний район розташований у центральній частині Правобережної України, на Подільській і Придніпровській височинах, у зоні з родючими ґрунтами й достатнім зволоженням, що сприяє розвитку агропромислових комплексів.

Також можна відзначити незначну віддаленість від морських портів, що мають вихід у Середземне море (м. Одеса - 430 км, м. Миколаїв - 465 км, м. Херсон - 533 км). Подільський район рівновіддалений від Східних та Західних кордонів Держави (відстань до Російської Федерації 450 км, до країн ЄС – 420 км).

Транспортна мережа має добрі можливості для економічних і культурних зв'язків з економічними районами України та республікою Молдовою. Близькість району до державного кордону України з Білоруссю, Молдовою, Румунією, Польщею, Угорщиною та Словаччиною дає змогу розвивати на його території галузі й виробництва, продукція яких експортується або може експортуватися у ці країни.

Район займає 10,1% території України, у ньому проживає 4,0 млн осіб – 8,8% населення держави. Подільський район є одним із великих районів, має багаті сільськогосподарські ресурси, що створює можливості для комплексного економічного й соціального його розвитку.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Частка Поділля за обсягом сільськогосподарського виробництва становить 13,7% України, в тому числі, Вінницька область (6,4%) займає перше місце серед областей, Тернопільська (3,1%) - вісімнадцяте і Хмельницька (4,1%) – одинадцяте. За обсягом реалізованої продукції промисловості у 2011 році Вінницька область займає 14 місце, Тернопільська - 24, Хмельницька - 17 серед регіонів України (табл. 1).

Таблиця 1

Основні соціально-економічні показники у 2011 році

Показники	Україна	Подільський економічний район		у тому числі					
				Вінницька область		Тернопільська область		Хмельницька область	
			%		%		%		%
Територія, тис. км ²	603,5	60,9	10,1	26,5	4,4	13,8	2,3	20,6	3,4
у тому числі сільськогосподарських угідь, тис. га	41557,6	4632,5	11,1	2015,8	4,8	1048,4	2,5	1568,3	3,8
Кількість наявного населення, тис. осіб	45633,6	4034,8	8,8	1634,2	3,6	1080,4	2,4	1320,2	2,9
Валовий регіональний продукт, млн грн	1302079	68236	5,2	29099	2,2	16294	1,2	22843	1,8
Обсяг реалізованої продукції промисловості, млн грн	1329266,3	44062	3,3	20909,7	1,6	8144,5	0,6	15007,8	1,1
Продукція сільськогосподарства, млн грн	233696,3	32038,3	13,7	15065	6,5	7295	3,1	9678,3	4,1
у тому числі продукція рослинництва	162436,4	23698,4	14,6	11389,9	7,0	5379	3,3	6929,5	4,3
продукція тваринництва	71259,9	8339,9	11,7	3675,1	5,2	1916	2,7	2748,8	3,9
Оборот роздрібної торгівлі, млн грн	350,1	18,5	5,3	7,3	2,1	4,7	1,3	6,5	1,9
Обсяг реалізованих послуг, млн грн	308160,6	8747,6	2,8	4877	1,6	1670,6	0,5	2200	0,7
Експорт товарів і послуг, млрд дол. США	82,2	1,4	1,7	0,7	0,9	0,3	0,3	0,4	0,5
Імпорт товарів і послуг, млрд дол. США	88,8	1,3	1,5	0,4	0,5	0,3	0,4	0,6	0,6
Інвестиції в основний капітал, млн грн	209,1	11,9	5,7	5,6	2,7	2,3	1,1	4,0	1,9

Спостерігається стабілізація та деяке зростання промислового виробництва та виробництва продукції сільськогосподарства Подільського економічного району. Динаміко-кількісні характеристики промисловості та сільськогосподарства як складової виробничого потенціалу та їх зміна в часі наведена в таблиці 2.

Таблиця 2

Динаміка обсягу реалізованої промислової продукції та сільськогосподарства

Роки	Вінницька область		Тернопільська область		Хмельницька область		Подільський економічний район	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Обсяг реалізованої промислової продукції</i>								
2007	11352,6	1,6	3938,5	0,5	8975,8	1,2	24266,9	3,3
2008	13522,5	1,5	5147,9	0,6	11126,6	1,2	29797	3,3
2009	14469,4	1,8	5213,2	0,6	10141,0	1,3	29823,6	3,7
2010	18027	1,7	5476,1	0,5	11789	1,1	35292,1	3,3

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА*Продовження таблиці 2*

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2011	20909,7	1,6	8144,5	0,6	15007,8	1,1	44062	3,3
2011 до 2007,%	184,2	-	206,8	0,1	167,2	-0,1	181,5	-
<i>Продукція сільського господарства</i>								
2007	10352,1	6,0	5941,1	3,4	7867,1	4,6	24160,3	14,0
2008	12990,3	6,4	6019,7	3,0	8072,8	4,0	27082,8	13,4
2009	12597,3	6,4	6139,4	3,1	8411,5	4,2	27148,2	13,7
2010	12601,3	6,5	5825,6	3,0	8376,3	4,3	26803,2	13,8
2011	15065,0	6,4	7295	3,1	9678,3	4,1	32038,3	13,6
2011 до 2007,%	145,5	0,4	122,8	-0,3	123	-0,5	132,6	-0,4

Треба зазначити, що протягом 2007-2011 років частка Подільського району в структурі промислового виробництва не змінилася (3,3%), чого не скажеш про виробництво сільського господарства, частка якого зменшилася на 0,4%, при цьому частка Вінницької області зростає.

Регіон має діючих сільськогосподарських підприємств 6445, якими вироблено товарної продукції за 2011 рік на 32038,3 млн грн, у т. ч. 23698,4 млн грн продукції рослинництва, 8339,9 млн грн продукції тваринництва (табл.3).

*Таблиця 3***Динаміка валової продукції сільського господарства**

Роки	Вінницька область		Тернопільська область		Хмельницька область		Подільський економічний район	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
<i>Рослинництво, млн грн</i>								
2005	7004,7	6,1	3178,3	2,8	4429,7	3,9	14612,7	12,8
2008	9320,6	6,8	4134,5	3,0	5694,1	4,2	19149,2	14,0
2009	8921,2	6,9	4224	3,2	5769,3	4,5	18914,5	14,6
2010	8946,6	7,2	3875,1	3,1	5647,5	4,5	18469,2	14,8
2011	11389,9	7,0	5379	3,3	6929,5	4,3	23698,4	14,6
2011 до 2005,%	162,6	0,9	169,2	0,5	156,4	0,4	162,2	1,8
<i>Тваринництво, млн грн</i>								
2005	3505,7	5,4	2089,5	3,2	2565,8	3,9	8161	12,5
2008	3669,7	5,6	1885,2	2,8	2378,7	3,7	7933,6	12,1
2009	3676,1	5,4	1915,4	2,8	2642,2	3,9	8233,7	12,1
2010	3654,7	5,2	1950,5	2,8	2728,8	3,8	8334	11,8
2011	3675,1	5,2	1916	2,7	2748,8	3,8	8339,9	11,7
2011 до 2005,%	104,8	-0,2	91,7	-0,5	107,1	-0,1	102,2	-0,8

Останній період характеризується зміцненням позицій Подільського економічного району на регіональному і загальнодержавному ринках продовольства. Так, у структурі виробництва продукції рослинництва України він займає 14,6%, і цей показник порівняно з 2005 роком зріс на 1,8%, на жаль, частка продукції тваринництва зменшилася на 0,8 і становить у 2011 році 11,7%. Серед областей Подільського економічного району треба відзначити Вінницьку область, частка якої становить по виробництву продукції рослинництва – 7%, тваринництва – 5,2%.

Мінерально-сировинна база є важливою складовою ресурсного потенціалу Подільського регіону, на території якого виявлено та розвідано понад 30 видів корисних копалин.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Загальнодержавне значення мають поклади каоліну, будівельного каміння, вапняку для цукрової промисловості та вапняку для виробництва вапна. Відповідно склалася спеціалізація гірничодобувної промисловості. Поділля має великі поклади первинних каолінів, родовища яких є одними з найбільших і найкращих не лише в Україні, а й у Європі, при цьому регіон на сьогодні має балансові запаси близько 158 млн т первинного каоліну, що складає 34,4% від загальних по Україні.

Регіон займає одне з перших місць в Україні за запасами вапняку для цукрової промисловості (78,4 %), для вапнування кислих ґрунтів (24%) та вапняку для випалювання вапна (37,5%). Також на території Поділля є значні запаси придатного для розпилювання вапнякового каменю - дешевого, екологічно чистого й ефективного будівельного матеріалу. Перспективним є розробка родовищ, на яких можливе випилювання блоків відкритим способом та освоєння нового типу пиляного каменю - крейдоподібних вапняків і опоковидних порід.

Слід також враховувати, що важливим додатковим імпульсом до формування конкурентних переваг регіону виступають інвестиції та інновації.

Протягом останніх років у Подільському економічному районі намітились позитивні тенденції щодо збільшення обсягів інвестицій в основний капітал. У 2011 році підприємствами та організаціями усіх форм власності за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 11923 млн грн інвестицій в основний капітал (у капітальне будівництво і придбання машин та обладнання). Обсяги інвестицій в основний капітал порівняно з 2007 роком збільшилися на 29%. Прямі іноземні інвестиції протягом 2007-2011 років також зросли на 43,6% та в 2011 році становили 477,5 млн дол. США (табл.4).

Таблиця 4

Динаміка інвестицій Подільського економічного району

Роки	Вінницька область	Тернопільська область	Хмельницька область	Подільський економічний район	
				значення	% до України
Інвестиції в основний капітал, млн грн					
2007	4136	1979	3135	9250	4,9
2008	4752	2843	4849	12444	5,3
2009	2670	1428	3471	7569	5,0
2010	3754	2109	2912	8775	5,8
2011	5599	2329	3995	11923	5,7
2011 до 2007,%	135,4	117,7	127,4	129	0,8
1	2	3	4	5	6
Прямі іноземні інвестиції, млн дол. США					
2007	152,6	51,0	129	332,6	1,1
2008	161,3	58,6	137,3	357,2	1,0
2009	184,6	66,5	219,6	470,7	1,2
2010	205,3	59,8	183	448,1	1,0
2011	226,0	61,9	189,6	477,5	1,0
2011 до 2007,%	148,1	121,4	145	143,6	-0,1
Інвестиції в основний капітал на одну особу, грн					
2007	2473,5	1801,5	2317,3	2197,4	54,0
2008	2864,2	2602,3	3611,4	3026,0	59,8
2009	1620	1312,4	2601,3	1844,5	55,7
2010	2290,8	1947,4	2194	2144	65,0
2011	3433,8	2158,8	3025,4	2872,7	62,5
2011 до 2007,%	138,8	119,8	130,6	130,7	8,5
Прямі іноземні інвестиції на одну особу, дол. США					
2007	91,2	46,4	95,4	77,7	12,2
2008	97,2	53,7	102,3	84,4	10,9
2009	112	61,1	164,5	112,5	12,9
2010	125,3	55,2	137,9	106,1	10,8
2011	138,9	57,4	141,4	112,6	10,2
2011 до 2007,%	152,3	123,7	148,2	145	-2

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Значних змін зазнала структура інвестицій в основний капітал. Збільшилися інвестиції у сільське господарство на 2%, промисловість – на 4,3%, транспорт та зв'язок – на 1,7%, але зменшилися інвестиції у будівництво на 1,4%, торгівлю та ремонт – на 3,7%, операції з нерухомим майном – на 0,8%.

Отже, до основних конкурентних переваг Подільського регіону з урахуванням використання ресурсного потенціалу відносяться:

- зручне гео економічне розташування і високе транспортне освоєння території регіону, значний транспортний потенціал;
- сприятливі агрокліматичні умови для розвитку галузей сільського господарства, а саме велика площа сільськогосподарських угідь та постійне збільшення темпів середньорічної врожайності зернових культур, що сприятиме комплексному розвитку сільських територій та розв'язанню соціальних проблем села;
- наявність високоекономічних природних ресурсів, які представляють міжрегіональний та міжнародний інтерес і здатні стати об'єктами активної інвестиційної діяльності;
- наявність економічних факторів виробництва та сучасної ринкової інфраструктури;
- сприятливий підприємницький клімат;
- фінансово-бюджетна ситуація;
- інвестиційна політика;
- рівень розвитку транспорту, телекомунікацій, енергопостачання;
- інформаційна та наукова інфраструктура;
- забезпеченість трудовими ресурсами та ділова активність населення;
- наявність сприятливої екологічної обстановки, що робить регіон привабливим як для розміщення нових робочих місць, так і для життя населення.

Висновок. Незважаючи на високу економічну динаміку та запровадження останніми роками регіональної політики, конкурентоспроможність України та регіонів зокрема залишається низькою, а міжрегіональні диспропорції поглиблюються. Незадовільною є також екологічна ситуація, що склалася у регіонах. Але це актуалізує дослідження діяльності в регіонах та розробку шляхів підвищення їх конкурентоспроможності задля того, щоб посісти значиме місце у глобалізованому економічному просторі.

Література

1. Азоев Г. Л. Конкурентные преимущества фирмы / Г. Л. Азоев, А. П. Челенков. – М. : Новости, 2000. – 254 с.
2. Андреев А. В. Основы региональной экономики: учебное пособие для вузов / А. В. Андреев, Л. И. Борисова. – М. : КНОРУС, 2008. – 336 с.
3. Головачев А. С. Повышение конкурентоспособности региона - главная задача государственных и местных органов исполнительной власти / А. С. Головачев // Проблемы управления. - 2009. - № 4(33). - С. 119-125.
4. Гусаков М. А. Формирование инновационной готовности экономики России и регионов / М. А. Гусаков, Е. М. Рогова, Д. В. Проскура // Экономика и управление: российский и международный опыт: сб. науч. трудов / под ред. проф. Р. Н. Авербуха, проф. В. Р. Ковалева. – Гатчина : Изд-во ЛОИЭФ, 2007. – С. 63-73.
5. Диніна К. Стратегія формування конкурентних переваг / К. Диніна // Персонал. - 2009. - № 1. - С. 78-83.
6. Пела Т. В. Сучасна парадигма регіонального розвитку продуктивних сил економічного простору України: монографія / Т. В. Пела. – Черкаси : ЧДТУ, 2012. - 526 с.
7. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер; [пер. с англ. В. Д. Щетинина]. - М. : Международные отношения, 1993. - 896 с.
8. Селезнев А. З. Конкурентные позиции и инфраструктура рынка России / А. З. Селезнев. - М. : Юрист, 2004. - 256 с.
9. Унтура Г. А. Регион как эпицентр зарождения конкурентоспособности / Г. А. Унтура // Регион: экономика и социология. - 2002. - № 1. - С. 3-16.
10. Чайникова Л. Н. Методологические и практические аспекты оценки конкурентоспособности региона : монография / Л. Н. Чайникова. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2008. - 148 с.
11. Червова Л. Г. Оценка потенциала сравнительной конкурентоспособности промышленности регионов Украины / [Червова Л. Г., Кузьменко Л. М., Дубинина М. В. и др.] // Проблемы экономики и управления. - 2006. - № 1. - С. 58-70.

References

1. Azoyev G. L., Chelenkov A. P. *Konkurentnye preimushchestva firmy* [The competitive preferences of the firm]. Moscow, Novosti Publ., 2000. 254 p.
2. Andreyev A. V., Borysova L. I. *Osnovy regionalnoy ekonomiki* [The foundations of the regional economics]. Moscow, KNORUS Publ., 2008. 336 p.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

3. Golovachev A. S. Povysheniye konkurentosposobnosti regiona - glavnyaya zadacha gosudarstvennykh i mestnykh organov ispolnitelnoy vlasti [The main purpose of state and city authority is to lift the competitiveness of the region]. *Problemy upravleniya – The problems of the management*, 2009, no.4(33), pp. 119-125.
4. Gusakov M. A., Rogova Ye. M., Proskura D. V. Formirovaniye innovatsionnoy gotovnosti ekonomiki Rossii i regionov [The formation of innovative readiness of economics of Russia and regions]. *Ekonomika i upravleniye: rossiyskiy i mezhdunarodnyy opyt: sb. nauch. trudov – The economy and management: The Russian and international experience: collected scientific articles*, 2007, pp. 63-73.
5. Dynina K. Stratehiia formuvannia konkurentnykh perevah [The strategy of formatting the competitiveness advantages]. *Personal – Personnel*, 2009, no.1, pp. 78-83.
6. Pepa T. V. *Suchasna paradyhma rehionalnoho rozvytku produktyvnykh syl ekonomichnoho prostoru Ukrainy* [The modern paradigm of regional development of efficient forces of economic space of Ukraine]. Cherkasy, ChDTU Publ., 2012. 526 p.
7. Porter M. E. *The competitive advantage of nations*. New York, Free Press, 1990. (Russ. ed.: Porter M. *Mezhdunarodnaia konkurentsya*. Moscow, Mezhdunarodnye otnosheniya Publ., 1993. 896 p.)
8. Seleznev A. Z. *Konkurentnye pozitsii i infrastruktura rynku Rossii* [The competitiveness positions and infrastructure market of Russia]. Moscow, Yurist Publ., 2004. 256 p.
9. Untura G. A. Region kak epitsentr zarozhdeniya konkurentosposobnosti [The region is an epicenter of formation of competitiveness]. *Region: ekonomika i sotsiologiya – The region: the economics and sociology*, 2002, no.1, pp. 3-16.
10. Chaynikova L. N. *Metodologicheskiye i prakticheskiye aspekty otsenki konkurentosposobnosti regiona* [The methodological and practical aspects of assessment of the competitiveness of region]. Tambov, TGTU Publ., 2008. 148 p.
11. Chervova L. G., Kuzmenko L. M., Dubinina M. V., Kacura S. N., Liashenko V. I. Otsenka potentsiala sravnitelnoy konkurentosposobnosti promyshlennosti regionov Ukrainy [The assessment of the potential of comparative competitiveness of industry of Ukrainian regions]. *Problemy ekonomiky i upravleniya – The problems of the management and economics*, 2006, no.1, pp. 58-70.

Надійшла 01.08.2013